

Király és Dömötör kontra Magyarország ügy

10851/13 számú kérelem

2017. január 17-i ítélet

ÖSSZEFOGLALÓ¹

F.G., a Jobbik országgyűlési képviselője 2012. augusztus 5-re tüntetést jelentett be Devecserre „Élni és élni hagyni” címmel. A tüntetés oka a roma és nem roma helyiek közötti napokkal korábbi összetűzés volt. A rendőrségnek tudomása volt arról, hogy az ellenséges tömegek a településen való jelenléte erőszakos cselekményekhez vezethet. A rendőrség hivatalos forrásokból tudta, hogy a Jobbik mellett kilenc, katonai jellegű fellépésükről, romaellenességükről, rasszista megnyilvánulásairól ismert szélsőjobboldali szervezet is jelen lesz a tüntetésen. Tudták azt is, hogy a szélsőségesek konfliktust kereshetnek a rendőrséggel és a kisebbségi csoporttal. A szélsőjobboldali szervezetek honlapjai szerint a tüntetés a „cigánybűnözés”, „a magyarokat verő devecseri cigányok” és „az együttélési normákat betartani képtelen romák” ellen irányult. A rendőrség több megelőző intézkedést tett (kiemelten veszélyeztetett területté nyilvánítás, ellenőrzőpontok, egyeztetés a roma kisebbségi önkormányzattal, egységek a településre vezénylése, stb.).

A tüntetésen 4-500 ember vett részt. F.G. beszédében kijelentette, hogy a tüntetés a magyarok jogos önvédelméért van. Romák által elkövetett bűncselekményekre emlékeztetett és a halálbüntetés visszaállítását követelte. Megfenyegette a roma közösséget, hogy ha a bűncselekmények folytatódnak, a Jobbik visszatér Devecserbe. Kijelentette, hogy a romák nem normálisak. T.L., a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom vezetője arról beszélt, hogy a cigánybűnözés mindig jelen volt Magyarországon, bárhol, ahol megjelent a csoport, ott pusztítás, rombolás és félelem jelenik meg. Szerinte a cigányok ki akarják irtani a magyarokat, ezért utóbbiak vagy áldozattá válnak, vagy felveszik a harcot. L.A., a Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület elnökének beszéde szerint évente magyarok százait ölnek meg cigányok az állam jóváhagyásával. Meglátása szerint a polgárok pusztítása folyik az országban. Felhívta a résztvevőket, hogy söpörjék ki a „szemetet” az országból, lázadjanak, és üzzék el az áruló bűnözőket, akik elnyomják a magyarokat. Beszédét azzal zárta, hogy a magyarok minden eszköz használatára jogosultak, hogy elérjék céljukat. Ty.Zs., a Betyársereg vezetője a faji háború és az etnikai alapú ellentét jellemzőiről beszélt. Azt mondta, hogy mielőtt kicsúcsosodik egy ilyen konfliktus, üzeni kell. Megemlítette, hogy a „cigány fajta” úgy van kódolva, hogy benne van a bűnözés. Kijelentette, hogy a cigányokat csak erővel lehet kezelni, hogy „eltapossuk azt a jelenséget, amit ki kell irtani az életterünkéből”. M.I., az Új Gárda vezetője felszólította a Kormányt, hogy vessen véget a cigánybűnözésnek, fenyegetőzött, hogy baj lesz, ha a magyarok türelme elfogy. Végül O.I., a Jobbik Veszprém megyei alelnöke azt mondta a résztvevőknek, hogy nem lesz kegyelem és valamennyi bűncselekményért és gáztettért bosszút állnak. Ha az állam nem nő fel a kötelezettségéhez és védi meg a polgárokat a cigánybűnözéstől, akkor majd a lakosság megteszi ezt maga.

A beszédek követően a tüntetés résztvevői a Vásárhelyi utcán vonultak végig, amely Devecser romák által lakott része. A tüntetők a „cigánybűnözés”, „meghaltok, cigányok”, „felgyújtjuk a házatokat és benne égtek”, és a „visszajövünk, ha a rendőrök elmentek” mondatokat, valamint trágár jelszavakat skandáltak. Arra szólították fel a rendőröket, hogy ne védjék meg a roma lakosokat a tüntetőktől, engedjék ki őket a házaikból. Elvértve katonai erődemonstrációhoz hasonló események történtek, katonai jellegű egyenruhában, alakzatban, parancsra, tisztelegve masíroztak tüntetők. Néhány tüntető eltakarta az arcát, szétbontotta a kordont, botokkal, korbáccsal volt felszerelve. A menetet vezető betondarabokat, köveket és műanyag palackokat dobta a kertekbe, a tömeg biztatása mellett.

A romák által lakott településrészen kb. 30 percig tartott a demonstráció, amely alatt mindkét kérelmező a Vásárhelyi utca egy-egy lakóházának kertjében tartózkodott. Király hallotta, hogy a rendőrök a rádió

¹ Készítette a Magyar Helsinki Bizottság.

arról beszélnek, hogy a tüntetőknél bot, kő, ostor és vascső van. Egy ismerősét kődobás érte, de a rendőr, akinek szóltak erről, nem tett semmit. Dömötör azt állította, hogy két, a menetet vezető tüntetőnek volt egy listája, amely alapján megmutatták a tömegnek, mely házakban élnek romák.

A kérelmezők szerint a rendőrség ugyan jelen volt a tüntetésen, de tétlen maradt és nem oszlatta fel az eseményt, nem tett semmit annak érdekében, hogy felelősségre vonja a tüntetőket. A rendőrségi jelentés megállapítja, hogy a tüntetés szervezője, F.G. nem volt képes kontrollálni az eseményeket, és nem kívánt konfrontálódni a résztvevőkkel. A Kormány szerint a biztonsági erők parancsnoka azonnal intézkedett, amint a résztvevők erőszakosan kezdtek viselkedni, megfelelően kezelte a tömeget és elkülönítette az erőszakos tüntetőket.

2012. szeptember 21-én a belügyminiszter tájékoztatta a nyilvánosságot, hogy a rendőri fellépés megfelelő volt, negyven embert, köztük öt tüntetőt kihallgattak. A feljelentések alapján a rendőrség garázdaság miatt büntetőeljárást indított ismeretlen tettesek ellen. A minősítést később közösség tagja elleni erőszakra változtatták.

Mindkét kérelmező panaszt tett a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányságon rendőri intézkedés elmulasztása miatt, amely sértette az élethez, testi épséghez és emberi méltósághoz való jogukat. Panaszukat a megyei rendőr-főkapitányság, majd másodfokú hatóságként az Országos Rendőr-főkapitányság is elutasította. A bíróság felülvizsgálati eljárásában új eljárásra utasította a rendőrséget. Ez az eljárás ugyanolyan eredménnyel végződött, mint az első. A kérelmezők ismét bírósághoz fordultak. Az elsőfokú közigazgatási bíróság 2014 decemberében, illetve 2015 márciusában elutasította a kereseteket. Ezért a kérelmezők felülvizsgálati indítvánnyal fordultak a Kúriához, amelyet az 2015. szeptember 23-i, illetve 2016. január 6-i ítéletében elutasított.

A kérelmezők, akiket a Magyar Helsinki Bizottság képviselt, feljelentést tettek a tüntetésen elhangzó beszédek és erőszakos cselekmények miatt. A Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság uszítás (Btk. 269. § (b) pont) és közösség tagja elleni erőszak (Btk. 174/B. §) miatt indított nyomozást. Az uszítás ügyében a rendőrség megállapította, hogy a beszédek tartalma sérelmes volt a roma kisebbségre nézve és azok erkölcsileg elítélendők, de bűncselekménynek nem minősülnek. A beszédek indulatból, ösztönből fakadó, ártó, ellenséges megnyilvánulás kiváltását nem célozták. A határozattal szembeni panaszt az ügyészség elutasította, arra hivatkozással, hogy az uszításnak a kérelmezők nem sértettjei, így nem jogosultak panaszt tenni. Ezzel együtt az ügyészség saját kezdeményezése alapján felülvizsgálta a határozatot. Megállapította, hogy a beszédek a roma közösségre nézve sértő, lealacsonyító kijelentéseket tartalmaztak, akár olyanokat is, amelyek gyűlöletet szítanak, de nem idéztek elő konkrét erőszakot és nem hívták fel a hallgatóságot arra, hogy megtámadják a helyi romákat. A közösség tagja elleni erőszak esetében a rendőrség azt állapította meg, hogy négy személy vett részt az erőszakos cselekményekben, különös tekintettel a kődobálásra. Három feltételezett elkövető nem volt azonosítható. Egy személyt, K.T.-t jogerősen egy év három hónap három évre felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték.

***

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (Bíróság) megállapítja, hogy a kérelmezők panaszja a környékükön zajló romaellenes, megfélemlítő tüntetésre adott elégtelen hatósági választ kifogásolja. A kérelmezők rámutatnak különösképpen arra, hogy a rendőrség elmulasztotta megtenni a szükséges megelőző intézkedéseket és nem reagált azonnal az eseményekre akár a tüntetés feloszlásával, akár az egyes tüntetőkkal szembeni intézkedések alkalmazásával, valamint kifogásolták a későbbi büntetőeljárás hiányosságait.

A közigazgatási és munkaügyi bíróság, majd a Kúria által felülvizsgált rendőrségi határozat tekintetében, amely a tüntetés feloszlásának elmaradásáról határozott, a Bíróság emlékeztet: a hatóságoknak kötelességük lehet feloszlani az erőszakos és kifejezetten gyűlölködő tüntetést, hogy megvédjék a 8. cikk által védett, magánélethez való jogot (ld. pl. az R.B. kontra Magyarország ügyet, 99. pont). A magyar jogrendszerben a hatóságoknak hasonló kötelezettségük van: ha a gyülekezés jogának gyakorlása bűncselekményt valósít meg vagy arra hív fel, vagy mások jogát vagy szabadságát sérti, azt fel kell oszlani. Amikor a magyar bíróságok e kötelezettség fennállását a kérdéses ügyben vizsgálták, akkor a kérelmezőknek lehetőségük volt kifejteni azon álláspontjukat, hogy a tüntetés jogellenes volt.

Ugyanakkor a magyar bíróságok arra a következtetésre jutottak, hogy nem volt jogalapja az oszlatásnak, mert a tüntetés általános jelleggel megőrizte békés jellegét, a szórványos erőszak ellenére. A Kúria az arányosság elvének is jelentőséget tulajdonított.

A Bíróság megjegyzi, hogy azokban az esetekben, amikor a kérelmezők érveiket előadhatták a hazai bíróságok előtt, amelyek ezen érveket kielégítő alapossággal mérlegelték, akkor a Bíróság saját értékelésével nem helyettesítheti a hazai bíróságokét, azaz nem kérdőjelezheti meg a hazai hatóságok döntését, kivéve, ha az feltűnően megalapozatlan vagy nyilvánvalóan önkényes. Jelen esetben a Bíróság úgy találja, hogy nem állt fenn nyilvánvaló önkényesség a magyar hatóságok részéről a tüntetés feloszlataásáról hozott döntés vonatkozásában. Ugyanígy az intézkedések (pl. igazoltatás, előállítás) hiányát is megfelelő alapossággal megvizsgálta a rendőrség, majd a bíróság. A hazai bíróság megvizsgálta azt is, hogy a rendőrségi intézkedések általános jelleggel szakmailag alátámasztottak és alkalmasak voltak-e arra, hogy megvédjék a roma közösséget. A hazai bíróság hangsúlyozta, hogy a rendőrség számos megelőző intézkedést tett.

A Bíróság felhívja a figyelmet arra, hogy a rendőrségnek bizonyos szintű szabadságot kell biztosítani a műveleti döntésekben. Ezek a döntések csaknem mindig bonyolultak, és a rendőrség van a legjobb döntési helyzetben, mert olyan információkkal is rendelkezik, amelyek a közvélemény számára nem elérhetők. Ennek következtében a Bíróság álláspontja szerint nem volna megfelelő a hazai bíróságok megállapításait megkérdőjelezni a rendőrség tüntetésen tanúsított tevékenységét illetően. Mindezzel együtt továbbra is tény, hogy a kérelmezők nem tudták kikerülni a demonstrációt, amely faji politikákat követelt és megfélemlítette őket egy etnikai csoporthoz való tartozásuk alapján.

A Bíróság megállapítja, hogy a tüntetés szónokai és résztvevői ellen az uszítás miatti nyomozást azért szüntették meg a hazai hatóságok, mert álláspontjuk szerint nem történt bűncselekmény. Továbbá megállapítja, hogy közösség tagja elleni erőszak miatt is indult eljárás, amelynek során négy személyről állapították meg, hogy köveket dobtak a romák által lakott házakra. A büntetőeljárás egy személy elítéléséhez vezetett, a másik hármat nem tudták azonosítani.

A Bíróság korábbi esetjogában foglalkozott rasszista indítékú zaklatással, amelynek során fizikai bántalmazás nem, de szóbeli támadás és fizikai fenyegetés történt. A büntetőjogi szabályok alkalmazásának módja döntő tényező volt annak eldöntésekor, hogy a kérelmező 8. cikkben foglalt jogainak – azaz a magánélet védelméhez fűződő jogának – sérelme olyan mértékű volt-e, hogy annak alapján ki kell mondani: az állam az e jog védelmére vonatkozó pozitív kötelezettségeit megszegte (ld. az R.B. kontra Magyarország ügy 84-85. pontjait). A jelen ügyben a Bíróság korábbi, a 10. cikkre (azaz a véleménynyilvánítási szabadágra) vonatkozó esetjogából indult ki az erőszakot, gyűlöletet szító kijelentéseket értékelve. A Bíróság döntésében fontos tényező, hogy a kijelentések kiélezett politikai, társadalmi környezetben hangzottak-e el, valamint, hogy azok – a közelebbi vagy távolabbi kontextus fényében – közvetlen vagy közvetett felhívást jelenthettek-e erőszakra, gyűlöletre vagy ezek legitimálására. A Bíróság értékeli továbbá a kijelentések jellegét és alkalmasságukat arra, hogy káros következményeket okozzanak. A Bíróság nem egy tényező, hanem e jellemzők összessége alapján értékeli az eseményeket (kontextusspecifikus megközelítés). A Bíróság tisztában van másodlagos szerepével, tehát azzal, hogy a tényeket nem értékelheti a hazai hatóságok helyett. Ugyanakkor a fentiek alapján kénytelen megállapítani, hogy a hazai hatóságoknak különös figyelmet kellett volna fordítaniuk arra a különleges (társadalmi) környezetre és azokra az összefüggésekre, amelyekben a kijelentések elhangoztak.

A Bíróság rögzíti: a gyülekezés általános jelleggel nyilvánvalóan a roma kisebbséget célozta, amelyről azt állították, hogy felelős a „cigánybűnözésért”. A gyülekezés célja az volt, hogy megfélemlítse a sérülékeny csoportot. A résztvevők szélsőséges, katonai jellegű csoportok tagjai voltak, akik egyenruhában vonultak, parancsokat követtek, stb. A szónokok az „ellentámadásra”, „a szemétnak az országból való kisöprésére” buzdítottak. A kijelentések állandósult etnikai konfliktusokról szóltak, az önvédelem bármely eszközének alkalmazásáról. A beszédek követően a tüntetők a Vásárhelyi utcába vonultak, ahol cigány emberek laknak, a felvonulók trágárságokat kiabáltak és erőszakos cselekményeket hajtottak végre. Az esemény folyamán a rendőrség a tüntetők és a helyi romák között helyezkedett el, védve az utóbbiakat. A résztvevők azonban azzal fenyegették a romákat, hogy visszajönnek, ha a rendőrök elmentek, és követelték a rendőröktől, hogy ne védjék meg a romákat. Továbbá az eseményt olyan időszakban rendezték, amikor a romákat célzó vonulásokon résztvevők

száma és az ilyen vonulások gyakorisága alapján „tömeges, szervezett megfélemlítésről” beszélhetünk (ld. a Vona kontra Magyarország ügyet, 69. pont).

A Bíróság úgy ítéli meg, hogy ezek olyan érdemi körülmények, amelyeket a hazai hatóságoknak figyelembe kellett volna venni a beszédek megítélésükor. Ráadásul a nemzeti bíróságok joggyakorlata szerint meghatározott társadalmi körülmények között a rasszista kijelentések hordozhatják az erőszaknak és a mások jogai sérelmének nyilvánvaló és közvetlen veszélyét, azaz a Devecserben elhangzó gyűlöletbeszéd a magyar joggyakorlat alapján is szankcionálható lett volna. A nyomozó hatóságok azonban nem szenteltek figyelmet ezeknek a körülményeknek, amikor arra a döntésre jutottak, hogy a kijelentések gyűlöletkeltők és sértők voltak ugyan, de nem uszítottak erőszakra. Tehát a hazai hatóságok megmagyarázhatatlan módon szűkítették le a nyomozásuk hatókörét.

A közösség tagja elleni erőszak nyomozását illetően a Bíróság felhívja a figyelmet arra, hogy egy büntetőeljárást akkor tekint hatékonynak, ha az elméletileg alkalmas arra, hogy megállapítsa az eset történeti tényállását, a felelősök kilétét, és a megbüntetésükhöz vezessen. Nem eredménykötelemről van szó, hanem gondosságiról. Jelen esetben az eljárás csaknem három évig tartott, a nyomozás fókuszát önkényesen szűkítették a tényleges erőszak eseteire. A hatóságok végül egy cselekményt találtak alkalmasnak a vádemelésre. Ennek elkövetője ellen vádat emeltek és közösség tagja elleni erőszak miatt elítélték. Noha a rendőrségnek elég idő állt rendelkezésére, hogy felkészüljön a demonstrációra, és számos személyt kellett volna kihallgatnia az incidenst követően, csupán öt tüntetőt hallgattak ki. Három feltételezett elkövetőt nem is sikerült azonosítani. Tekintettel arra, hogy a szóban forgó bűncselekmény tényállása alá semmilyen további elemet nem vontak (azaz kizárólag az erőszakos cselekményekre koncentráltak, az uszításra és a fenyegetésekre nem), a rendőrség nem terjeszthette ki a nyomozást további elkövetőkre. E körülmények alapján a Bíróság megállapítja: a magyar hatóságok eljárása nem volt alkalmas arra, hogy a tényeket megfelelően feltárja, és megfelelő választ jelentsen a panasz tárgyát képező helyzet valós és összetett voltára. A nyomozás ezen hiányosságainak összehatása, különösen pedig az események kellően komplex rendőri megközelítésének hiánya oda vezetett, hogy egy nyíltan rasszista tüntetés, amelyen elvétve erőszakos esetek is történtek, gyakorlatilag jogi következmények nélkül maradt, a hatóságok nem garantálták a panaszosok pszichés sérelmek elleni védelemhez való jogát. A kérelmezők a gyakorlatban nem részesültek a jog által biztosítandó hatékony védelemben a cigányellenes tüntetéssel szemben, amelynek célja a roma közösség, köztük a kérelmezők megfélemlítése volt katonai felvonulással, szóbeli fenyegetéssel, és a faji elkülönítést szorgalmazó beszédekkel. A Bíróság meggyőződése, hogy a közvélemény ezt az eljárást úgy érzékelhette, mintha az állam jogszerűnek tartaná és/vagy eltűrné az ilyen cselekményeket. E következtetések fényében a Bíróság úgy véli, hogy nem szükséges elkülönülten vizsgálnia a kérelmezők azon panaszát, amely a tüntetés megtiltásának elmaradására vonatkozik.

A fenti megfontolások alapján a Bíróság úgy ítéli meg, hogy a hazai jogi környezet és jogalkalmazás nem biztosította a kérelmezők magánélethez való jogát. Az alperes állam mérlegelési szabadsága ellenére a Bíróság megállapítja, hogy a magyar állam nem felelt meg az Egyezmény 8. cikkéből következő pozitív kötelezettségének, megsértette az Egyezmény 8. cikkét.

***

A Bíróság megállapítja, hogy a kérelmezők nem vagyoni kárt szenvedtek a jogsérelmük miatt, és fejenként 7 500 euró kártérítést ítél meg számukra. A Bíróság továbbá megítéli a hatósági eljárásokban felmerült perköltségeket és illetékeket, valamint az eljárások valamennyi további költségét.